

Dili-toli

Fernando Arrabal „képtelen komédiát” *Vinkó József* fordította magyarra, invenciózusan, nemegyszer parádés szójátékokat alkotva. E sorok szerzője ilvennek érzi a „dili-toli”-t is, amely a sakkjáték hivatott elnevezése a Vörös Kakas című kuplerájban. S mint ilven, feltehetően Jules-nek, a Vörös Kakas főnökének találmanya, bár erre nincs határozott utalás a darabban, mint ahogy Jules személye is háttérben marad (szó szerint, hiszen nem jelenik meg a színpadon), hogy a spanvol szerző darabjára iótkékonvan rányomja bélyegét. Ez egyébiránt Arrabal egrik kíváló ötlete. A darab, amiről szó van, magyarországi *ősbemutatót* ért meg a *Szeoedi Kisszínházban*, s teljes címe: *Dili-toli, avagy az orángután megnyitása*. Annvit bizvást elárulhatunk: világbainoki sakkdöntőről van szó, melyet a szerelmét mindenképpen megőrizni kívánó, rátartó francia hölgy, Mathilde nver meg Teddy, a brutális brooklynli „ördög” ellenében, igen, jól segítjük, az orángután megnyitással. Persze, ez is Vörös-Kakas-beli elnevezés, amely ellen mondiuk a nemző, boesánat: nimzöndiai védelem fabatkát sem ér... S akkor ezt nagyon szó szerint kell venni: a darab légtörő keményen áthatja az erotikát, már ahogy az egy közönségsikerre számot tartani kívánó darab esetében szükséges. Igaz, ezek amolyan idofa malackodások csak (aki, ezt szereti, máris szívés figyelmébe aiánlhatom az előadást), amit nagyszerűen támaszt alá *Mira János* háttér-díszlete: rózsaszín alapon három elképesztő méretű női mell bontakozik ki a háttérből, a díszlettervező dícséretére legven mondva: izlése elrendezésben, nem hivalkodóan, s csak avatott szemlézőnek feltűnően... (Más kérdés, hogy mért pont három... E sorok írása egyetemi pályafutása során hallott valamit harangozni a klasszikus harmas egységéről de ott mintha másról lett volna szó.) Akadémikuskodása egyébként tisztán metafizikai illégű: a szemek nem zavaró a jelenség. Itt persze, szigorúan a színpadi látványról beszélve, (S így, nagyon helyesen, nem hiányozhat a díszletből a férfiaság jelképe sem: Mathilde szobáinak bejárati aitala mellett egy, a padlóig érő, áttetsző üvegből készült ablaka van, mely — hogy, hogy nem — fantasztikus méretű fallosz alakjában szökken a magasba. Megint csak izlése, egyáltalán nem durva „jelkép” ez, de annyi bizonyos, hogy a darab unalmas perceiben a dúsabb képeletű hölgyek elrevedezhetnek a természet isteni csodáin, *Bodolay Géza* rendezése természetesen nem adhat plusz életteret Arrabal igencsak egysíkú jellemének, de itt aligha szükséges is: bohózatról van szó, ahol mindenki olyan, amilyen, s csak egy a fontos: a képtelenebbnél képtelenebb helyzetek felsorakoztatása. A Kisszínház színeszei szemmel láthatólag jól érzik magukat ezekben a szituációkban, mindennek előtt a Vörös Kakas egykori alkalmazottjából szobalánnyá vedlett Jeanne (Fodor Zsóka) hiteles, minden felesleges mozdulattól vagy hanghordozástól mentes. Érdekes egyébként, hogy a szereplők több-

sége nem mindig ésszerűen gazdálkodik hangjával, túl sok az indokolatlanul erős hang. Még az egyébiránt „brutális” típust alakító *Hollai Kálmán* esetében is (Teddy, az amerikai sakkzó), aki a szükséges helyzetekben kellően harsány, s egyszerűen jól figurázza ki az öntudat-túltengésben szenvedő amerikai átlagpolgárt, *Markovits Bori* (Mathilde szerepében) sem mozgásában, sem hanghordozásában nem eléggé differenciált, mintha egvénységétől a szükségesnél nagyobb távolságra állna szerepe. *Kovács Zsolt* (Jean-Francois) úgy érzem túlzottan lelkes szerepében, ezért nemegyszer feleslegesen virgoc. Nagyobb távolságtartással hatásosabb lehetne. Kellemes meglepetés a *Lulut* alakító *Dobos Kati*: megjelenése, színpadi mozgása mindig új színt hoz az előadásba, s a Prosper szerepét alakító *Flórián Antal* is hatásos, egy-két kihagyástól eltekintve. (A városi napilap kritikusa megírta már, s csak csatlakozni lehet: a sakkfigurákat méricskélő Teddy s az őt a vélt amerikai geszternek keddi társalattal és félelemmel figyvelő Teddy hallgatag kettőse rendezői hiba; túlságosan hosszú és eseménytelen a színpadon a csönd.)

Ék Ersebet jellemzei ellen semmi kifogásunk nem lehet: a hölgyek alsóneműjüket is szaporán váltogatják.

Még valamiről feltétlenül szót kell ejteni. A szünetben a jámbor néző a színház előcsarnokában szórólápra lehetett, mely — többek közt — a díszletfalból megmaradó műszörme kiürítését ígerte (amire, bár nagyon figyeltem, úgy láttam, mégsem került sor). De, így a megjegyzés, ebben nem valamiféle avantgarde fogást kell látnunk. A színház, idézem tovább, szabadon a szórólápot, sokkal inkább POPularitásra törekszik, s tovább már szó szerint: „szeretnénk, ha a rétegekre bomlott közönség a mi nézőtérünkön szeretné meg egymást igazán és mindenre elszántan.” Semmiképpen sem kívánok gúnyolódni ezen az igenis tiszteletreméltó törekvésen, azt azonban meg kell jegyezmem: a Kisszínház nézőterén akkor sem fogom megszeretni a nézőt, aki történetesen mellem kerül, és aki történetesen tiszteresét keresi annak, amit én. Esetleg feleannyi munkával. Legfeljebb a kétórás színházi előadás tartamára hajlandó vagyok erről megfelekedni. A *mindenre elszántaságot* inkább el tudom képzelni, például dús keblű hölgyek esetében...

A szórólápról megtudhatjuk továbbá, hogy új mozgalom van kibontakozóban, programja ugyan nincs, de neve már igen: „mi vagyunk a szegedi premoderne”. Ennek nagyon örülünk, s azért később kiderül, hogy van elképzelés a dolog mögött: „Kétféle színházat szeretünk: a halálosan komolyat és az eszeveszetteen bolondot.” Búcsúzóul pedig, csupa nagybetűvel: „MINDENKIT SZERETÜNK.” Úgy legyen. A szegedi színház esetében, azt hiszem, mindenféle törekvést bizakodással és jóindulattal kell fogadni, de az is kétségtelen, az üdvösséghez kevés, ha csak a színészek szeretik a nézőt. Ahhoz arra is szükség van, hogy a néző megszeresse a színházat. Ezt pedig csak jó előadásokkal lehet elérni.

BELÁNYI GYÖRGY

A JATE-klub programjából

Oktober 23.: 20 óra: Gyöprugi táncház a *Fabrika* együttes és a JATE néptáncsoport táncitanással egybekötött műsora.
Oktober 24.: 20 óra: Bemutató mozi: a *Vassza* című szovjet film vetítése. (Rendező: G. Panfilov)
Oktober 25.: 20 óra: Pódiium-klub: *Madaras József* érdemes művész „Éltem” című estje, *József Attila* tiszteletére.
Oktober 26.: 20 óra: Filmklub: a *Robbanásveszély* című lengyel film vetítése. (Rendező: R. A. Holland)
Oktober 27.: 19 óra Diszko.
Oktober 29.: 20 óra: Popklub: a *Korál-együttes* koncertje.
Oktober 30.: 20 óra: „Ist-

ván, a jelenség” Szabó András multivíziós showja. Ezel párhuzamosan 20 órakor a Szegedi Egyetemi Műhely vendége lesz *Gerevich József* pszicháter, aki a társadalmi beavatkozás szintjei címmel előadást.
Oktober 31.: 20 óra: Bemutató mozi: az *Angyali üdvözlés* című magyar film vetítése. (Rendezte: Jeles András).

ATÁTA

Egy félév diszko nélkül!?

Atáta: a Juhász Gyula Tanárképző Főiskola klubja. A rövidítésről (mozaikszó!) valószínűleg kiderül, hogy A Tamási Áron (Tanárképző) klubról van szó, amelyet sokan ismerünk, s ahova sokan járunk.

Az idei tanévben a klub élére *Mihácz János* személyében új vezető került. Vele folytatunk beszélgetést a klubról, annak leendő programjáról, elképzeléseikről, problémáikról.

Mihácz János 1977-ben végzett a főiskola magyar-ros szakán, azóta az ELTE népművelés szakát is elvégezte. Főállásban a *Bartók Béla Művelődési Központ* népművelője; a klubot mellékállásban vezeti. Mivel az utóbbi időben a klub jövőjéről különböző, s egymásnak ellentmondó hírek terjedtek el városszerte, első kérdésünk is erre vonatkozott.

— *Tényleg megváltozik a főiskolai klub profija? Más jellegű lesz, mint korábban?*

— A klub életében valóban történnnek változások. Akik ez évben jártak lent,

tudják, hogy a klub fűtés-rendszere — mint ahogy az egész főiskoláé — kicsérélés alatt áll. E munkálatokat egyéb felújításokkal is összekapcsolták, melyeknek befejezését *október 15-re* ígérték, így a klub összes helyisége ezen a napon nyílnak meg. Természetesen az általad említett változások nem csupán a külső formára vonatkoznak. Köztudomású, hogy a klub diszko nagy népszerűségnek örvendtek, de sajnos nem csupán a főiskolai hallgatók és az esetlegesen betévedt egyetemisták körében. Megfordultak itt olyanok is, akik bofrányos viselkedésük miatt komoly problémákat okoztak, s elrontották a többiek szórakozását is. Eppen ezért a főiskola vezetősége úgy határozott, hogy *e félévben a klub nem fog diszkót rendezni.*

— *Jómagam, mint e helyiség — ha nem is rendszeres — látogatója, úgy gondolom, hogy a múltban a köztudatban a klub úgy volt számontartva, mint egy olyan hely, ahol — mivel a tanárképzősök túlnyomó része hölgy — úgymond bárki tud nőket „szerezni”, és sajátos módon sokan csak azért választották az ATÁTA-t esti programul. Ennek ellentmond a tény, hogy nem emlékszem olyan napra, amikor itt valóban „nőtöltengés” lett volna. A továbbiak folyamán milyen programszervezéssel próbáltátok meg a diszko-nélküliséget áthidalni?*

Alapvető célként természetesen azt jelöltük meg, hogy olyan klubot kell létrehozni, ahol a főiskolai hallgatók jól érzik magukat. Nem hiszem, hogy ez csak diszkóban történhet meg.

A publicista esélye

Eörsi István: A derűlátás esélyei

A címlapon a szerző, maga elé tartott kézzel: védekezésül vagy csak az arcát takarta el a ráirányított fénytől? A keze beárnyékolja a szemét: nem tudni, hogy az újjak közül kilát-e, s ha igen, hová néz.

Eörsi István nevével először 1979-ben, az *Élet* és *Irodalomban* találkozom. Ekkor ő még rendezeseres írója, én még rendszeres olvasója voltam a lapnak. Az újság oldalain levő sűrű aláhúzások a sorok mellé tett felkiáltó- és kérdőjelek igaztanak el ma az akkori olvasott írók között. Az olvasást a hátoldali szoci-gráfiákkal és Szász György „Naptár” rovatával kezdtem mindig. Egy itt fölfedezett Tandori-esszé után olvastam el Ottlik „Iskola a határon” című regényét egy kritika hatására *Scepanovicot*. Szász György remek esszéje nyomán tanulmányoztam később háromnegyed évig Szabó Dezsőt. A sort folytathatnám, s teszem is: *Eörsi Majakovszkij* levele után lettem az orosz költő szorgalmas olvasója. A *Squat* színházról is itt olvastam először. Ezekre az írásaira „*A derűlátás esélyei*” című kötetben bukkantam rá úrra, ez ke-restette elő velem a 79-es ES-eket. Az akkor 17 éves fiú mohó, indulatos kezenvoma a bizonyvága a publicista esélyének.

Később *Brecht*, *Ginsberg*, *Eliot* fordítóiaként találkoztam úrra a nevével, majd egy 1968-as *Uj Svmponban* a költőt fedeztem fel: „*Közrend*” című versét.

„*Hírnyöknészek* jelent a belügyminiszter jelenti: a közrendet nem bántia [senki, dompásan helyreállt [megint az utcákon már nincs [halott és kórházban a sebesültek s az órszobák padlóján [ülnek az összevert fiatalok a szorgalmas házmesterek a cserepet összesöpörték s bár itt-ott szivárog a [könny még gázbombák már [nincsenek redőny-résből látni lehet a szép teret hol néhány [álmos macska pár járór és [magányos páncélos jármű ténfereg.”
Politika és kétségbe-

esett gúny, amiből más helyzetekben fájdalmas, szarkasztikus, vagy szomorú ironia válik: emagatartás köré szerveződik a könyv, erre épülnek az írások. E viszonyulás alakváltozásai fellelhetők az éles polémiában épp-úgy, mint a visszaemlékezéseiben: „A legpontosabb Adv-sor sem tesz boldogabbá, mint a Parancsnok, aki kérdésemre, hogy miért kell tűző napon is sapkában sétálnunk, ezt a klasszikus választ adta: Ha nincs sapkájuk, akkor levenni se tudják, amikor köszönniük kell. Hovne örültem volna: egy sokezer éves hierarchikus szemlélet öltött érzéketlen testet a főlem hallatára. Lehajtott fejjel, sapkámot kezemben morzsolgatva arra gondoltam, hogy teljes életműveket tesz fölöslegessé ez a mondat.” Az idézett „*Varázsígék*” című írást a kötetben a „*Heinével Hamburgban*” című 4 oldalas remekmű követi. Miután *Eörsi* leírja az emigrációból hazatért Heine megatát, könnveg találkozását cenzorával, kitör belőle a nosztalgikus sóhaj: „neki még volt cenzora és a cenzorának volt keze.” S idezzünk egy vitairatából is: „Mérvadó színházi szakembereink többsége úgy néz az új külföldi kísérletekre, mint *Gvadánvi* feleskei notáriusa az idegen módira...”

E könyvből *Eörsi* európai utazónak tűnik, aki sohasincs itthon, hol Amerikából, hol Bécsből, hol Hamburgból küldözgeti haza egy-egy levelező lappon tudósításait. Szinte mindig egy intellektuális élmény az, amihez megjegyzéseket fűz: egyetlen írása szól magyar társadalmi jelenségről: a fel-tétlen és korlátolt felsőbbégtiszteletéről. Mind a maró gúny, mind a finom ironia távolságtartás a dolgokkal szemben: eltolia magától a tárgyát. Nem minden cikkére jellemző ez, épp a jobbakra (*Vonaton, éjjel: A barbárság módozatai; Jelkép értelmű halál; A megoldott rejtély*) a legkevesbé. „*Az ötlábú bárány*” című írásban pedig mint-ha teljesen átfordulna ez a módszer az ellenkező végletbe: a konzolidált társadalom elleni dühkitörésbe. A kötetben csak néhány, vérszegény politikai cikk van, kettős szocializmus-felfogását ezekből írhatjuk körül: „hosszú és nyaktörő az

út a bürokratikus formációtól a közvetlen demokráciáig. Ez visz a létből a szocializmusba, amely a társadalmi autonómiák összhangját valósítja meg: s a demokráciának a biztosítóka pedig az „alulról jövő gyakorlat” lesz.

A könyv fejezetei közül a színházi jelentések a legizgalmasabbak (a teoretikus és polemikus cikkek jóval kevésbé), a filmjegyzetek a legkiegvsúlyozottabbak: a *Költészet* című rész — az „*Utazás Eliottal*” nyomolvasását kivéve — az előbbieknél jóval alatta marad. *Ime* a körkép: Az elmúlt évtized egyetlen magyar avantgarde csoportját, a *Kassák Stúdió* adminisztratív eszközökkel tették lehetetlenné idehaza, a modern kezdeményezések ma is kisebbségben vannak a magyar színházal, a bírálók olyan alapállásból, olyan dramaturgiai alapelek szem-szögéből közelednek a drámához amelyből kiindulva egyetlen huszadik századi darabot sem lehet megérteni...” *Eörsi* a nyugati kísérletekről (*Peter Brokk*, *Peter Zadek*, *Loubimo* rendezéseiről, a *Berliner Ensemble*-ről, stb.) szóló tudósításával a hiányzó itthoni modernizmus légtörét igyekszik pótolni.

A XX. század *Janus-arcú*: tragikum és humor: „a rettenet igen gyakran mulatságos formák közt feitheti ki hatását, és a nevetés mélyen éppilyen gyakran szükölés rejlik.” Ennek kifejezését keresi a szerző *Gombrowicz*, *Rózewicz*, *Havel*, *Karvas* drámaiban, *Chaplin*, *Buster Keaton*, *Godard*, *Menzel*, *Forman* filmjeiben. Ezeket az alkotókat a kétségbeesés élménye hatotta át, az a tragikus felismerés, hogy korunkban könnyebb boldognak lenni, mint élve maradni. Címadó filmjegyzete *Forman* „*Szál*” a kakukk fészke” című filmjéről szól, amely a derűlátás esélyeit abban a pillanatban ragadja meg, amikor a végső sokkolás előtt kiderül, hogy az *Indian* nem néma, önként menekült az ideggyógyintézetbe: „*Mc Murphy* önfel-lelten boldog — valakinek sikerült átverni a teljes Gépezetet: öröme elfeledtetni vele, miféle kínszenvedés előszobájában ülnek.”

TAKÁCS JÓZSEF

a főiskolai hallgatók alkotó-terékenységét; itt főleg a rajz tanszék támogatására számítunk. Fontos lenne, hogy e téren az ország többi tanárképző főiskolájával is felvegyük a kapcsolatot. A hátsó teremben *folióiratolvasó* termet rendezünk be, amely egyben *játéktér*ként is funkcionálni fog.

— *Hogyan veszitek figyelembe a hallgatók igényeit, programjaitok szervezésekor?*

— Az egész főiskolára kiterjedő igényszintfelmérést fogunk végezni, a népművelési tanszékkel együtt hallgatók bevonásával, s az 1975-ös programot már ennek figyelembevételével szervezzük. Közben is kíváncsiak vagyunk a klubtagok visszajelzéseire. Fontos dolognak érzem egyébiránt azt, hogy a három klub — a JATE; a SZOTE és a főiskola klubja — programszervezési szempontból együttműködjön. Ez nem csak nekünk, szervezőknek, de a klub tagjainak is előnyös volna.

— *Milyen terveitek vannak a klubhoz tartozó „kistermek” hasznosításával?*

— A kiállítóteremben olyan kiállításokat szeretnénk rendezni, amelyek bemutatják

S. I.